

AYOLLARNI IJTIMOIIY HIMOYA QILISHDA DAVLAT SIYOSATI VA IJTIMOIIY ISH TIZIMINING UYG‘UNLIGI

Abdullayeva Nigina Olimjon qizi
Samarqand davlat universiteti talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada ayollarni ijtimoiy himoya qilishda davlat siyosati va ijtimoiy ish tizimining o‘zaro uyg‘unligi masalalari tahlil etilgan. O‘zbekistonda xotin-qizlarning huquqiy manfaatlarini ta‘minlash, ularning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish hamda ularni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan islohotlarning mazmun-mohiyati yoritilgan. Maqolada milliy va xorijiy tajribalar asosida ijtimoiy ish tizimini rivojlantirish, ayollar farovonligini ta‘minlash va ijtimoiy adolatni mustahkamlash masalalari ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari ayollarni ijtimoiy himoya qilishda davlat siyosatini samarali amalga oshirishda ijtimoiy ish tizimining muhim mexanizm ekanligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: Ijtimoiy himoya, ijtimoiy xodim, ijtimoiy faollik, ayollar huquqlari, ijtimoiy adolat, qonunchilik, xizmatlar.

Mamlakatimizda xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, ularning turli soha va tarmoqlarda o‘z qobiliyat va imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarishi uchun shart-sharoit yaratish va ularni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash borasida keng ko‘lamli ishlar amalga oshirilmoqda.

Ijtimoiy ish o‘z hayotiy muammolarini mustaqil hal etishga, ko‘p holatlarda yashashga qiynalgan insonlarga yordam ko‘rsatishga yo‘naltirilgan faoliyatning o‘ziga xos turidir. Jahon tajribasida aholining zaif qatlamlari – qariyalar, imkoniyati cheklangan insonlar, muammoli oilalar, qiyin hayotiy muammolarga duch kelgan insonlar, shu jumladan bolalarga yordamni malakali mutaxassislar – ijtimoiy xodimlar tashkil etadilar va amalga oshiradilar. Bu soha ijtimoiy jihatdan muhim bo‘lgan professional soha bo‘lib, u jamiyatning ijtimoiy barqarorligini ta‘minlash vazifasini bajaradi, shuningdek davlatning zamonaviy ijtimoiy siyosatini amalga oshirishini, zaif aholi qatlamlariga ijtimoiy xizmatlarning sifati va ommabopligini ta‘minlash uchun xizmat qiladi²¹⁷.

O‘zbekistonda ijtimoiy ishni tashkil etish va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash borasida aholini ehtiyojmand qatlamlariga ijtimoiy xizmatlar ko‘rsatish tizimi yaratilgan. O‘zbekiston Respublikasining “Ijtimoiy ish tog‘risida”gi Qonuni loyihasi qonunchilik tashabbusi huquqi asosida bir guruh deputatlar hamda YUNISEFning O‘zbekistondagi vakolatxonasining ko‘magida xalqaro mutaxassislarni jalb etgan holda ishlab chiqilgan hamda 2022-yil 6-iyundan 21-iyungacha Normativ-huquqiy hujjatlar

²¹⁷ Yusupov R.K. Ijtimoiy ishga kirish. O‘quvqo‘llanma. - Samarqand:SamDUnashri, 2020. - 268 b

loyihalari muhokamasi portalida jamoatchilik muhokamasiga qo'yilgan.²¹⁸ Ijtimoiy ishni olib boruvchi ijtimoiy xodimlar inson hayotining farovonligini ta'minlash borasida ehtiyojmand shaxslarga hamda oilalarga xizmatlar ko'rsatish va ayollarni himoya qilish tizimida muhim rol o'ynaydi. Ijtimoiy adolat tamoyillariga rioya qilgan holda, ijtimoiy xodimlar boshqa soha mutaxassisleri bilan birgalikda muammolarni bartaraf etish va ularga yechim topishda, shuningdek, ayollar salohiyatini rivojlantirish masalalarida shaxslarga va oilalarga bevosita yordam beradilar.

O'zbeklar hayotida qadimdan ayollar hamisha e'zozlab kelingan. Mustaqillikka erishilgandan keyin ham dastlab an'analarga sodiq qolgan holda, bu masalaga alohida e'tibor qaratildi. O'zbekistonda 1998-yilning «Oila yili», 1999 yilning «Ayollar yili», 2001 yilning «Ona va bola yili», 2012-yilning «Mustahkam oila yili», 2014- yilning «Sog'lom bola yili», 2016-yilning «Sog'lom ona va bola yili» 2017-yilning «Xalq bilan muloqot va inson manfaatlari yili» deb e'lon qilinishi shuningdek, 2017-yil 7-fevralda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tomonidan 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalish bo'yicha Harakatlar strategiyasining qabul qilinishi mamlakatimizda bu borada aniq maqsadga yo'naltirilgan izchil siyosatni rejalashtirish tizimiga sifat jihatdan yangi yondashuvlar va yangi bosichda olib borilishiga yo'l ochdi. Bugungi kunga kelib xotin-qizlar faolligini oshirish va himoyasini ta'minlashda quyidagilar bu siyosatning asosiy yo'nalishlari hisoblanadi:

- ayollar huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya etish, onalik va bolalikni muhofaza qilish sohasida qabul qilingan qonun hujjatlari bajarilishini ta'minlash hamda bu boradagi huquqiy asosni yanada takomillashtirish choralarini ko'rish;

- ayollar huquqlarini himoya qilishga qaratilgan ishlarning ahvolini doimiy ravishda va kompleks monitoring qilish, ayollarning oiladagi, jamiyatdagi hamda jamoat va davlat ishlarini boshqarishdagi rolini oshirish;

- ayollarning bandligini ta'minlash yuzasidan samarali choralar ko'rish va amalga oshirish, ularni ishga joylashtirishda har tomonlama yordam ko'rsatish, ayollar o'rtasida, ayniqsa, qishloq joylarda tadbirkorlikning turli shakllarini rivojlantirish;

- ayollarning ijtimoiy-siyosiy va ijtimoiy-huquqiy faolligini oshirish tadbirlarini ishlab chiqish va amalga oshirish, ayollar nodavlat notijorat tashkilotlarining mamlakat ijtimoiy va siyosiy hayotida faol ishtirok etishi uchun ko'maklashish.

Hozirgi kunda jamiyatimiz hayotida bu masalada ko'plab islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan davlatimiz rahbari Sh.M.Mirziyoevning quyidagi so'zlaridan bilishimiz mumkin – "Barchamiz uchun aziz va mo'tabar bo'lgan ayol zoti haqida so'z yuritar ekanmiz, avvalambor, bizni dunyoga keltirgan, oq sut berib voyaga yetkazgan Ona siymosi oldida bosh egib ta'zim qilamiz. Yer yuzida muqaddas degan so'zga eng munosib zot bu - avvalo, Onadir. Xalqimiz ona siymosini doimo ulug'lab,

²¹⁸ <https://regulation.gov.uz> – Normativ-huquqiy hujjatlar loyihalari muhokamasi portal.

ardoqlab yashaydi. Yurtimizda onalarni sharaflab muhtasham haykallar bunyod etilgani ham shundan dalolat beradi”²¹⁹.

AQSH, Isroil, Gruziya, Kanada, Buyuk Britaniya, Finlyandiya, Serbiya kabi xorijiy mamlakatlar qonunchiligini o’rganish shuni ko’rsatdiki, xalqaro kontekstda ijtimoiy ish barcha ayollarni ijtimoiy himoya tizimining muhim qismi hisoblanadi.

Masalan, Amerika Qo’shma Shtatlarida professional ijtimoiy xodimlar ayollarni muhim maqsadlarga yo’naltiradigan, hayoti uchun zarur qarorlar qabul qilishlarida yaqindan maslahat beradigan va ularning o’z insoniy salohiyatlarini to’liq ro’yobga chiqarishga yordam beradigan malakali kuch hisoblanadi.

Gruziyaning “Ijtimoiy ish to’g’risida”gi qonuni ijtimoiy ishning asosiy tamoyillarini, ijtimoiy xodimning huquqiy maqomi, ijtimoiy kafolatlari, vazifalari, huquq va majburiyatlari, ijtimoiy xodim tomonidan amalga oshiriladigan chora-tadbirlarni belgilaydi. Qonunning maqsadi – inson tomonidan o’z hayotini muvaffaqiyatli tarafga yo’naltirish, jamiyatga barqaror integratsiyalashuviga ko’mak berish orqali uning mustaqilligi va munosib hayotini ta’minlashga xizmat qiladigan ijtimoiy ish tizimini shakllantirishdan iborat.

Isroilda qonunning maqsadi ijtimoiy ish amaliyotini tartibga solish, Isroilda inson va jamiyat farovonligi va hamjihatligiga ko’maklashishdir. Qonun ijtimoiy soha xodimlarining faoliyati, mas’uliyati, ta’limi va attestatsiyasini tartibga soladi.

Kanadada ijtimoiy xodimlarning faoliyati me’morlar, shifokorlar, muhandislar, ergoterapevtlar, fizioterapevtlar va ruhshunoslar kabi tartibga solinadi.

Buyuk Britaniyada esa ijtimoiy xodimlar faoliyatini tartibga soluvchi ijtimoiy ish me’yoriy qoidalari ifodalangan “Bolalar va ijtimoiy ish to’g’risida”gi Qonuni bilan tartibga solinadi.

Finlyandiyaning “Ijtimoiy ta’minot to’g’risida”gi qonunida “Ijtimoiy ish” atamasi ijtimoiy ta’minotning professional xodimlari tomonidan ijtimoiy muammolarni boshqarish, maslahat berish, tadqiq qilish va alohida shaxslar va oilalarni qo’llab-quvvatlashga qaratilgan choralarni anglatadi.

Serbiyada “ijtimoiy xizmatlar” ayollar va bolalarning hayotiy ehtiyojlarida minimal xavfsizligi va mustaqilligini qo’llab-quvvatlashdan iboratdir.

Tegishli malakaga ega, o’z faoliyatini mustaqil ravishda amalga oshirishi mumkin bo’lgan ijtimoiy xodim quyidagi vazifalarni bajaradi:

- aholining ijtimoiy ish faoliyati haqida xabardorligini oshiradi;
- mahalliy hamjamiyatni safarbar qilib, ehtiyojmand aholi qatlamlari, shu jumladan, ayollar va bolalarga ijtimoiy xizmat ko’rsatadi;
- ilmiy yondashuvni qo’llagan holda, aholiga ijtimoiy xizmatlar ko’rsatishni ta’minlaydi;

²¹⁹ Sh.M.Mirziyoyev Milliy taraqqiyot yo’limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko’taramiz – Toshkent: O’zbekiston NMIU, 2017. – 592b.

- uydagi ayollarga va bolalarga nisbatan zo'ravonlik, vasiylikning yo'qolishi, ruhiy-faollashtiruvchi dori vositalarini iste'mol qilish, g'ayriqonuniy harakatlar natijasida nizolar, ruhiy salomatlikning yomonlashuvi va boshqa muammolarni aniqlash mexanizmlaridan foydalangan holda profilaktika tadbirlarni amalga oshiradi;

- shaxs, bola yoki oilaning ehtiyojlarini aniqlab, uni tegishli xizmatlarga yo'naltirgan holda xizmatlar oluvchining holatini, shu jumladan ruhiy salomatlik holatini baholashni amalga oshiradi va reabilitatsiya xizmatlarini tashkillashtiradi;

- ehtiyojmand shaxslar, oilalar huquqlarini ta'minlash, ijtimoiy ish sohasidagi huquqiy-me'yoriy bazani takomillashtirish uchun takliflar beradi;

- bolalar, ayollar, qariyalar, nogironligi bo'lgan shaxslarda yuzaga kelgan ijtimoiy muammolarning sabablarini aniqlash, ehtiyojlarini tahlil qilish orqali tegishli choralar, dasturlarini ishlab chiqadi va hal etish yo'llarini belgilaydi;

- ishsizlik, nogironlik, baxtsiz hodisa natijasida vafot etish, qarilik va boshqa holatlarda ijtimoiy ta'minot, pul kompensatsiyalari, ijtimoiy sug'urta va ijtimoiy xizmat va yordam choralari amalga oshirish rejasini ishlab chiqadi;

- xavflarni kamaytirish (bartaraf etish) va aholining ehtiyojmand qatlamlari faoliyatini yaxshilashga qaratilgan ijtimoiy ishning samarali va asosli usullarini aniqlashga qaratilgan tadqiqotlar o'tkazadi.

O'zbekiston Respublikasining "Ijtimoiy ish to'g'risida"gi Qonunining qabul qilinishi aholini ijtimoiy himoya qilishni rivojlantirishda muhim bosqich bo'ldi, ijtimoiy ish turlarini kengaytirishga, shaxs va oilani qo'llab-quvvatlash bo'yicha ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirishga ko'mak berdi. Qonun nafaqat ijtimoiy ishlarni bajarish jarayonini tartibga solish, balki uning himoyaga muhtoj (ehtiyojmand) shaxslar, oilalarning ijtimoiy-iqtisodiy holatiga ta'sirini tizimli tahlil qilish va shaxslar, oilalarning og'ir turmush sharoitidan chiqib ketishlari bo'yicha ta'sirchan chora-tadbirlarning amalga oshirilishini ta'minladi. Ayollar bilan ijtimoiy ishni tashki qilish natijasida ular jamiyatdagi o'zgarishlarning faol ishtirokchisiga aylandilar.

Adabiyotlar:

1. Sh.M.Mirziyoyev Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz – Toshkent: O'zbekiston NMIU, 2017. – 592b.

2. Ijtimoiy xizmat. D.Raxmonov. Uslubiy qo'llanma. Samarqand: SamDUnashri, 2007. - 164 b.

3. Yusupov R.K. Ijtimoiy ishga kirish. O'quvqo'llanma. - Samarqand: SamDUnashri, 2020. - 268 b.

4. Ijtimoiy ish va ijtimoiy ta'minotga kirish: Darslik. A.V.Vaxabov, Sh.Sh.Zaxidova, B.B.Baxtiyorov, D.Sh.Odinayev, J.N.Fayzullayev; T.: Iqtisod-Moliya, 2018. – 168 b.

5. <https://lex.uz> – O'zbekiston Respublikasi qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi.

6. <https://regulation.gov.uz> – Normativ-huquqiy hujjatlar loyihalari muhokamasi portali.

7. Каюмова, Г. Н., & Гаффорова, Д. Ж. (2020). Психологический Анализ Семейных Отношений. Студенческий вестник, (15-2), 25-27.

8. Juraevna, G. D. (2021). Prevention of divorce by preparing young people for family life. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(12), 398-401.